

УДК 81'255.2'373.2

Біленко Т. Г.¹, Маркін Д. С.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-111 НУ «Запорізька політехніка»

ТИПОЛОГІЯ УЖИВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ У ЗМІ

Мова – це живий та динамічний організм, який завжди одним із перших реагує на різкі зміни в соціумі. Вони знаходять відображення в мові, що підтверджує її динамічний та соціально чутливий характер. Трансформаційні процеси, пов'язані з демократизацією й розбудовою громадянського суспільства, супроводжуються необхідністю формування гендерної культури. Актуалізація гендерного рівноправ'я та посилення ролі жінок у суспільній життєдіяльності спричинили збільшення кількості фемінітивів. Це зумовило актуальність гендерної лінгвістики – наукового напрямку у складі міждисциплінарних гендерних досліджень, що вивчає відображення гендеру в мові та мовленнєву й загалом комунікативну поведінку жінок і чоловіків. Різні аспекти гендеру в українській лінгвістиці були в полі зору таких дослідників: Архангельська А. М., Карпенко Н. А., Космеда Т. А., Малахова О. А., Ставицька Л. О., Таран Л. В., Тараненко О. О. тощо. Словотвірну структуру найменувань осіб жіночої статі досліджували Горпинич В. О., Ковалик І. І., Коломієць В. М., Родніна Л. О., Фенько Л. І. та ін. Особливості використання фемінітивів у різних стилях розглядали Ладик І. Я., Марчук Л. М., Чуєшкова О. В., Шеховцова Н. А. тощо. Сильове використання фемінітивів у вітчизняній мовознавчій науці вимагає подальшого вивчення. Метою роботи є порівняльний аналіз утворення назв на позначення жіночих професій в англійській та українській мовах.

Уживання фемінітивів в англійській мові прямо пов'язано з поширенням фемінізму в суспільстві. Вони утворюються двома способами: до кореня додаються суфікси -ess, -ette, -ine, -rix: actor (актор) – actress (актриса), administrator (адміністратор) – administratrix (адміністраторка), usher (білетер) – usherette (білетерка) та традиційним –man замінують на -woman, що очевидно вказує на стать: businessman (підприємець) – businesswoman (підприємиця). Чимало професій не вказують на конкретну стать: lawyer (адвокат). При перекладі цих слів слов'янськими мовами

виникають труднощі, бо в англійській мові ці іменники вважаються нейтральними, наприклад: firefighter замість fireman / firewoman (пожежник / пожежниця). В англомовних ЗМІ фемінні форми зустрічаються не так часто, здебільшого через прагнення до вживання гендерно-нейтральних форм, що можуть використовуватися як у відношенні до жінок, так і до чоловіків, але все ж існує чимала кількість прикладів вживання фемінітивів в англомовних виданнях, так англійська служба BBC пише: «*Businesswoman* Justine Roberts, co-founder of the Mumsnet website, agreed that there was a risk women's careers could suffer from not being in the office. But it was up to companies to be aware of this.» Про актуальність цього питання свідчить і один з фем-рухів в англійській мові, що вводить «she» як нейтральний займенник, коли ми не знаємо статі людини, про яку говоримо або міркуємо абстрактно, напр.: "He or she wakes up at 5 am". В англійському суспільстві закликають перестати вживати слово «girl» для опису дівчат старше 18, вважаючи його принизливим – замість нього пропонують говорити «young woman» або просто «woman», залежно від віку жінки. Крім того, для звернення до незнайомих жінок в англійській мові запровадили форму Ms замість Miss та Miss, які вживалися залежно від сімейного стану. Більшість англомовного співтовариства схиляється до використання фемінітивів або нейтральних слів для професій людей. На їхню думку, такі слова допомагають назавжди розправитися з існуючим в суспільстві упередженим ставленням до жінок, нерівного розподілу обов'язків.

Для української ж мови фемінітиви не є новим явищем, вони зафіксовані у словниках і мають активне застосування в щоденному спілкуванні. Щоправда, не завжди на позначення жінки використовують іменники саме жіночого роду, особливо коли це стосується професійної сфери її зайнятості. Звичайно, це пов'язано з історичними умовами: жінки рідко отримували освіту, здобували професійні навички, а якщо й здобували, то обмежено порівняно з чоловіками. Саме тому більшість професій у словниках позначена лише іменниками чоловічого роду, хоча суто чоловічими є незначна їх кількість. Формування словотвірного значення жіночості здебільшого відбувається від наз+в чоловічого роду за допомогою суфіксів (-к(а), -иц(я), -ниц(я), -овиц(я), -ин(я), -ес(а), -ис(а) та ін.); префіксів (пра-, по-); конфіксів (па- -иц(я)). Найповніше фемінітиви представлені в публіцистичному стилі, зокрема в мовленні ЗМІ, що найшвидше реагує на будь-які суспільні зміни. Деякі українські журналісти активно вживають фемінітиви у своїх текстах/сюжетах, наприклад *депутатка кореспондентка, дипломниця, журналістка, льотчиця, перекладачка* тощо, інші принципово їх уникають, навіть категорично проти їхньої появи у сучасному медійному просторі.

Отже, активність поширення фемінітив і в англійській, і в українській мовах пов'язана із суспільними змінами й бажанням жінок відчувати себе важливими членами суспільства. Вони утворюються досить схожим чином, за допомогою різноманітних суфіксів або додаванням префіксів, але в англійській переважно змінюється традиційне *man* на *woman*, їх зустріти можна не так часто, як у вітчизняних ЗМІ. Для їх остаточного нормативного закріплення потрібен час.